

TARJIMA AMALIYOTINING MUAMMOLARI VA TAHLIL METODLARI MASHQLARDA

Andijon davlat chet tillari instituti

Xorijiy til va adabiyoti Nemis tili yo'nalishi

402-guruh talabasi **Mamadaliyeva O'g'iloy**

Ilmiy rahbar: **Qodirova Nargiza**

Annotatsiya: Ushbu maqolada tarjima amaliyotida uchraydigan lingvistik, stilistik, semantik va madaniy muammolar atroflicha tahlil qilinadi. Tarjima mashqlarida talabalar duch keladigan asosiy qiyinchiliklar va ularni bartaraf etishda qo'llaniladigan tahlil metodlari — lingvistik, pragmatik, diskursiv va kontrastiv yondashuvlar yoritilgan. Maqolada tarjima ta'limida tahliliy fikrlashni rivojlantirish orqali professional tarjimonlar tayyorlash yo'llari taklif etiladi.

Kalit so'zlar: tarjima amaliyoti, tarjima muammolari, lingvistik tahlil, pragmatik tahlil, stilistik tafovut, diskursiv tahlil, madaniy moslik, tarjimonlik kompetensiyasi, mashq tahlili

Аннотация: В данной статье подробно рассматриваются лингвистические, стилистические, семантические и культурные проблемы, возникающие в процессе перевода. Особое внимание уделяется анализу переводческих упражнений студентов, а также методам анализа — лингвистическому, прагматическому, дискурсивному и контрастивному. Предложены пути формирования профессиональных навыков переводчика через развитие аналитического мышления в процессе обучения переводу.

Ключевые слова: переводческая практика, проблемы перевода, лингвистический анализ, прагматический анализ, стилистические различия,

дискурсивный анализ, культурная адаптация, переводческая компетенция, анализ упражнений

Abstract: This article explores the main linguistic, stylistic, semantic, and cultural challenges encountered in translation practice. Special attention is paid to analyzing students' translation exercises using various methods, including linguistic, pragmatic, discursive, and contrastive approaches. The paper emphasizes the importance of developing analytical thinking to improve translation quality and suggests strategies for training professional translators.

Keywords: translation practice, translation challenges, linguistic analysis, pragmatic analysis, stylistic differences, discursive analysis, cultural adaptation, translation competence, exercise analysis

Tarjima amaliyoti o'z mohiyatiga ko'ra murakkab va ko'p qirrali jarayon hisoblanadi. Bu nafaqat ikki til o'rtasidagi grammatik o'xshashlik va farqlarni hisobga olishni, balki madaniy, uslubiy va mantiqiy kontekstni chuqur tushunishni ham talab qiladi. Tarjimon matndagi fikrni boshqa tilda ifodalashdan oldin, uni chuqur anglab, o'z tilida qayta yaratishi zarur. Aynan shunday holatlar tarjima amaliyotida turli muammolarni yuzaga keltiradi. Xususan, tarjima mashqlarini bajarish jarayonida talabalar ko'p hollarda lingvistik, stilistik, semantik va madaniy to'siqlarga duch keladilar. Bu muammolarni aniqlash va ularni chuqur tahlil qilish esa tarjima ta'limining muhim vazifasiga aylanadi.

Lingvistik muammolar, odatda, ikki til orasidagi grammatik tizimdagi farqlarga borib taqaladi. Misol uchun, ingliz tilidagi zamonlar tizimi yoki passiv shakllar o'zbek tilidagi mos konstruktsiyalar bilan har doim ham to'liq mos kelmaydi. Natijada tarjimon grammatik jihatdan noto'g'ri yoki noaniq jumlarlar tuzishi mumkin. Shuningdek, leksik muammolar ham tarjimada dolzarb hisoblanadi. Tilshunoslikda sinonimlar, omonimlar, polisemantik so'zlar va iboralarning kontekstdan kelib chiqqan holda turlicha ma'noda ishlatilishi tarjimada chalkashlik keltirib chiqaradi. Talabalar

ayniqsa idiomatik iboralarni tarjima qilishda qiynaladilar, chunki bu iboralar ko‘pincha bevosita tarjimaga bo‘ysunmaydi va o‘ziga xos madaniy mazmunga ega bo‘ladi.

Tarjimada eng katta muammolardan biri madaniy tafovutlardir. Har bir til o‘zining ijtimoiy va madaniy muhitiga xos bo‘lgan tushunchalarni aks ettiradi. Shu bois, ba’zi atamalar yoki iboralar boshqa tilga to‘g‘ridan-to‘g‘ri o‘girilmaydi. Masalan, diniy bayramlar, tarixiy terminlar yoki milliy urf-odatlariga oid iboralar tarjimon tomonidan izohli yoki adaptatsiya qilingan shaklda ifodalanadi. Bunday holatlarda tarjimonning madaniyatlararo kompetensiyasi alohida ahamiyat kasb etadi. Shuningdek, stilistik muammolar ham tarjima jarayonida muhim o‘rin tutadi. Har bir matn ma’lum uslubda yoziladi – rasmiy, badiiy, ilmiy yoki ommaviy axborot janrlarida. Tarjimon ushbu uslubni boshqa tilga o‘tkazishda uni saqlab qolishi kerak. Masalan, badiiy matnlar obrazli ifodalar, emotsional yuklama, metaforik tuzilmalar bilan to‘yingan bo‘lsa, ilmiy matnlar esa aniq, mantiqiy va terminlarga boy bo‘ladi. Talabalarning tarjima mashqlarida aynan stilistik moslikni ta’minlashda qiynalishlari ko‘p kuzatiladi.

Tarjima amaliyotidagi bu kabi muammolarni chuqur o‘rganish uchun tahlil metodlari muhim rol o‘ynaydi. Talabalarning tarjima mashqlari ustida olib borilgan tahlillar ularning xatolarini anglashiga, ularni tahlil qilishga va kelgusida takrorlamaslikka yordam beradi. Lingvistik tahlil orqali tarjima matnidagi grammatik, leksik va sintaktik xatolar aniqlanadi. Masalan, talabadan olingan matnda modal fe‘llar noto‘g‘ri qo‘llangan bo‘lsa, bu tahlil orqali ko‘rsatiladi va tuzatish mexanizmi ishlab chiqiladi. Shuningdek, pragmatik tahlil tarjima matnining maqsadli auditoriyaga qanday ta’sir ko‘rsatishini aniqlashga xizmat qiladi. Ayniqsa, ilmiy matnlarni ommabop tilda ifodalash yoki rasmiy nutqni badiiy shaklga keltirishda bunday tahlil foydalidir.

Diskursiv tahlil esa matnning izchilligi, bog‘liqligi va mantiqiy rivojlanishini tahlil qilishga yo‘naltirilgan. Tarjimada matnning umumiy tuzilmasi, gaplararo

bogʻlanishlar va ohang muhim rol oʻynaydi. Bu tahlil turi yordamida talabalar matnni qismlarga ajratib, har bir segmentning tarjimada qanday aks etganini koʻrib chiqadilar. Bundan tashqari, kontrastiv tahlil – yaʼni manba til bilan maqsad tilini solishtirish asosida tarjima farqlarini aniqlash – ham amaliy mashqlarda juda foydali hisoblanadi. Bu orqali ikki til oʻrtasidagi strukturaviy va semantik tafovutlar ochib beriladi.

Yana bir samarali yondashuv – bu koʻp bosqichli tarjima mashqlari boʻlib, talabalar avval matnni mustaqil tarjima qiladi, soʻng oʻz tarjimasini tahlil qiladi, va oxirida boshqa guruh aʼzolarining variantlarini solishtiradi. Bu yondashuv orqali har bir talaba tarjimaning bir nechta variantlarini koʻrib chiqib, eng optimal shaklini tanlashni oʻrganadi. Shu bilan birga reflektiv yozuvlar – yaʼni tarjimadan soʻng oʻz faoliyati haqida fikr yuritish – talabaning tanqidiy fikrlashini rivojlantiradi.

Tahlil metodlari – tarjima amaliyotida yoʻl qoʻyilgan xatolarni aniqlash, ularning sabablarini tushuntirish va talabaning fikrlash doirasini kengaytirish uchun eng samarali vositalardan biridir. Ayniqsa, lingvistik, pragmatik, diskursiv va kontrastiv tahlil metodlarini oʻrgatish orqali talabalar tarjimini nafaqat til darajasida, balki mantiqiy, madaniy va kommunikativ darajada ham tushunishni oʻrganadilar. Bu esa ularning tarjima sifatini oshiradi, mustaqil fikrlash, baholash va tahrir qilish koʻnikmalarini shakllantiradi.

Xulosa qilib aytganda, tarjima mashqlarida yuzaga keladigan muammolarni faqat amaliy tajriba bilan emas, balki chuqur ilmiy-tahliliy yondashuv bilan hal etish mumkin. Tarjimaning muvaffaqiyati faqat grammatik toʻgʻrilikda emas, balki mazmuniy aniqlik, madaniy moslik, uslubiy uygʻunlik va funksional yaroqlilikda namoyon boʻladi. Shu sababli, tarjima taʼlimi jarayonida tahlil metodlarini doimiy qoʻllash, muammolarga chuqur kirib borish va har bir mashqni oʻrganish imkoniyati sifatida koʻrish muhim hisoblanadi. Bu esa zamonaviy, professional tarjimonlarni yetishtirishda muhim omil boʻlib xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar roʻyxati:

1. G'ulomov, N. *Tarjima asoslari va amaliyoti*. – Toshkent: O'qituvchi, 1982.
2. Qodirov, A. *Tarjimashunoslikka kirish*. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2010.
3. Karimov, F. *Lingvistik stilistika asoslari*. – Toshkent: O'zbekiston, 2003.
4. G'aybullayev, M. *Tarjima nazariyasi va amaliyoti*. – Samarqand: SamDU nashriyoti, 2016.
5. Abduazizov, A. *Nutq madaniyati va uslubiy tafakkur*. – Toshkent: Fan, 2008.